

De school vroeger

Veel mensen denken dat de tijd waarin zij leven uniek is en dat het "vroeger allemaal veel beter" was. Neem het onderwijs. Hoe vaak horen we niet dat de hedendaagse scholier met tegenzin naar school gaat? Steeds vaker moeten leerplichtambtenaren in actie komen tegen spijbelaars. Ook met de kennis schijnt het volgens veel docenten droevig te zijn gesteld. Als we afgaan op geluiden uit het onderwijs weten de leerlingen nog maar bedroevend weinig. Slechts op het gebied van 'mondigheid' scoren de meeste kinderen een ruime voldoende.

Was dat vroeger nu werkelijk anders? Als je de rapporten van de provinciale inspectie en de verslagen van de plaatselijke scholen bekijkt, kom je al snel tot de conclusie dat er maar weinig nieuws onder de zon is. Ook vroeger werd er gespijbeld, zelfs meer dan nu. En leerlingen met een 'grote mond' zijn van alle tijden.

In Goes was het de 'Vereniging voor Volksbelangen' die paal en perk probeerde te stellen aan het gigantische schoolverzuim in de negentiende eeuw. Met lede ogen moest de vereniging toezien hoe jaarlijks meer dan honderd jongelui tussen de zes en twaalf jaar de school nooit bezochten. Bezoek aan de ouders sorteerde geen enkel effect. De meesten zagen het nut van onderwijs niet in of konden hun spruiten niet missen bij het werk op het land. Alleen in de wintermaanden – wanneer er geen werk was en de kinderen behoefte hadden aan een verwarmde ruimte – werden de scholen goed bezocht. Wie denkt dat de situatie na de invoering van de leerplicht in 1900 verbeterde, komt bedrogen uit. Ondanks het risico van de hoge boete bleef het schoolverzuim hoog.

Dat de school vroeger een oase van rust was, zoals sommigen wellicht denken, is een sprookje. Zeker op de lagere scholen kon het een regelrechte bende zijn. Vele dorpsscholen beschikten slechts over één lokaal, waar vaak meer dan honderd leerlingen in gepropt werden. Dat ze er veel leerden is niet erg waarschijnlijk. De inspectie moest geregeld in actie komen tegen onderwijzers die geen orde konden houden, de kantjes ervan afliepen, dronken waren of die er zoveel bijbaantjes op nahielden dat er van lesgeven weinig terecht kwam. Geen wonder dat de meeste kinderen nauwelijks konden spellen, lezen of rekenen. Schrijven konden de meesten zelfs helemaal niet.

Maar ook over het voortgezet onderwijs kon niet altijd de loftrumpet worden gestoken. Toen bijvoorbeeld de inspecteur in 1872 een bezoek bracht aan de HBS in Goes, kwam hij van een koude kermis thuis. Hij schreef: "Tot mijn leedwezen moet ik constateren in die school niet die orde en regelmaat te hebben gevonden die ik in het

belang der leerlingen noodzakelijk vind.” Orde, regelmaat en tucht waren op de school ver te zoeken. De schoolbanken waren beklad met wiskundige formules en “namen van historische personen ter herinnering bij het opzeggen der geschiedenislessen.” Verder liet de discipline van de leerlingen te wensen over. Zelfs in aanwezigheid van de inspecteur kletsten de leerlingen met elkaar of waren ze met andere zaken bezig. De leraar merkte van dat alles niets of vond het beneden zijn waardigheid de pupillen tot de orde te roepen. Hoe kon, zo vroeg de inspecteur zich vertwijfeld af, een docent het goede voorbeeld geven als hij zelf rokend voor de klas en met de voeten op de tafel les gaf?

Met name de leraar geschiedenis, A.W. van Campen, maakte er in de ogen van de inspectie een potje van. Les gaf hij zelden, in de meeste gevallen werd volstaan met voorlees oefeningen uit het boek en het onderstrepen van de belangrijkste passages daaruit. Toen de inspecteur enige lessen van hem wilde bijwonen, beweerde Van Campen zijn stem kwijt te zijn.

De inspecteur geloofde er niets van en liet dit in zijn rapportage dan ook duidelijk merken. De kritische woorden misten hun uitwerking niet en Van Campen besloot een paar jaar later het leraarschap vaarwel te zeggen. Wie denkt dat hij de school verliet, vergist zich. De man kreeg een plaats in de schoolleiding. Zo ging dat.

Is er nu werkelijk zo veel veranderd in het onderwijs?

Albert L. Kort